

Jaarverslag
Wiardi Beckman Stichting
2008

Wiardi Beckman Stichting
Bezoekadres Emmapark 12, 2595 ET Den Haag
Telefoon 070 - 262 9720
E-mail info@wbs.nl
Website www.wbs.nl
Postbank 30603

Inhoud

1. Over de Wiardi Beckman Stichting
2. De WBS in 2008: de zwaartepunten
3. Onderzoek, bijeenkomsten en publicaties
4. Socialisme & Democratie
5. Het WBS Jaarboek
6. Werk in uitvoering
7. Werkgroepen
8. De Dr. J.M. den Uyl-leerstoel
9. Publicaties van de stafleden van de Wiardi Beckman Stichting
10. Enkele passages uit uitgaven van de WBS
11. Beschikbare publicaties van de Wiardi Beckman Stichting

1. Over de Wiardi Beckman Stichting

De Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid, fungeert als schakel tussen de wereld van de wetenschap en de Nederlandse sociaal-democratie. Ze draagt door studie en analyse bij aan de vernieuwing van programma's en beleid van de PvdA en is een vrijplaats voor debat over de koers van de sociaal-democratie.

Een onafhankelijke positie van het bureau is daarbij onontbeerlijk – wat ondersteunend werk voor de PvdA (zoals het schrijven van discussienota's voor partijcongressen, bijdragen aan de voorbereiding van verkiezingsprogramma's, advisering van PvdA-politici) allerminst uitsluit.

De WBS heeft een kleine staf van betaalde medewerkers. Ze is in belangrijke mate aangewezen op een breed netwerk van mensen, werkzaam aan universiteiten, in maatschappelijke organisaties en het openbaar bestuur.

De stichting voert haar doelstellingen op uiteenlopende manieren uit. Ze organiseert seminars en conferenties; ondersteunt een aantal vaste werkgroepen en gesprekskringen en publiceert boeken, rapporten en andere uitgaven. Vaste uitgaven zijn het eigen maandblad *Socialisme & Democratie* en het *WBS Jaarboek*. Aan de Universiteit van Amsterdam heeft de WBS de Dr. J.M. den Uyl-leerstoel ingesteld.

Van de WBS maakt verder nog het Centrum voor Lokaal Bestuur deel uit. Daarin worden de lokale, regionale en provinciale bestuurders van de PvdA georganiseerd. Het Centrum heeft een studieuze en adviserende taak en beoogt de communicatie tussen PvdA-bestuurders op de verschillende bestuursniveaus te bevorderen. Het geeft o.m. het maandblad *Lokaal Bestuur* uit.

De WBS ontvangt overheidssubsidie, gekoppeld aan het aantal Kamerzetels van de PvdA, en financiële steun van de PvdA zelf. Daarnaast steunen vele individuele PvdA-leden de WBS door middel van een jaarlijkse gift of donatie.

Het bestuur van de WBS wordt uitgeoefend door een curatorium, benoemd door het bestuur van de PvdA. De directeur van de WBS is adviserend lid van het partijbestuur en van het strategisch beraad van de PvdA.

2. De WBS in 2008: de zwaartepunten

Het WBS-programma van 2008 was gericht op enkele zwaartepunten:

1. Politiek-inhoudelijke positionering van de PvdA met betrekking tot die thema's die naar het oordeel van de commissie-Vreeman speciale aandacht verdienen.
2. Jongere generatie binden aan het werk van de WBS.
3. Organisatie van het debat in de PvdA over kernthema's van hedendaagse politiek: de positie en toekomst van de arbeid; de financiële crisis.
4. De internationale dimensie: participatie in internationale denktank-netwerken.
5. Voorbereiding op de Europese verkiezingen.

Wat zich aanvankelijk liet aanzien als een ernstige crisis in het Amerikaanse bankwezen als gevolg van te risicovolle hypotheekverstrekking, is inmiddels uitgegroeid tot een mondiale financiële en economische crisis van historische diepgang en afmeting. Een crisis die van de politiek, het bedrijfsleven en de vakbeweging een 'alle hens aan dek' vraagt - en in het bijzonder van de sociaal-democratie een antwoord verwacht. Leefde in sociaal-democratische partijen immers niet al veel langer ernstige kritiek op de te sterke liberalisering van de financiële markten, de ongeremdheid van de ontwikkeling van het hedendaagse kapitalisme en een te zeer op aandeelhouderswaarde gerichte *corporate governance*? Kritiek ook op een te lichtvaardige introductie van marktwerking in de publieke sector? Een reeks van publicaties van de Wiardi Beckman Stichting van de afgelopen jaren getuigt van deze kritische zin.

De opdracht van de commissie-Vreeman en de maatschappelijke omstandigheden leidden in dezelfde richting: het centraal stellen van kernthema's op het gebied van financieel-economische orde; van plaats en toekomst van de arbeid; van integratievraagstukken; en van de verhouding tussen sociaal-democratische waarden en de voorkeuren van kiezers. Daarbij werd in het bijzonder aandacht besteed aan de internationale component van de huidige economische problemen: aan de rol van de Europese Unie bij het bestrijden van de economische crisis - maar ook aan het ongemak dat over de rol van de EU onder het electoraat leeft. De sociaal-democratische toekomstvisie op de sociaal-economische verhoudingen en Europa vormde tevens onderdeel van bespreking in de internationale netwerken waarin de WBS participeert. Het jaarboek 2007 van de WBS over progressief Amerika vond zijn weg naar een Amerikaanse uitgever en verscheen in september 2008 in een Amerikaanse editie.

In de vormgeving van haar activiteiten koos de WBS voor een aantal vernieuwingen. Allereerst organiseerde de stichting een aantal zogenaamde strategische werkconferenties met leidende politici en experts uit de wetenschappelijke wereld om een brug te slaan tussen recente inzichten uit de wetenschap en politieke standpuntbepaling, en om tot een scherpere positiebepaling van de PvdA te komen. Voorts startte de WBS een serie openbare debatten over sociaal-economische kernthema's - met een vaste gespreksleider en organisator. Vernieuwing van methodiek met een groep studerende en pas afgestudeerde vindt plaats in Jong WBS - een netwerkorganisatie die op een vergelijkbare wijze is opgezet als de Young Fabians in Engeland.

Het programma van de WBS beperkte zich niet tot de hier beschreven activiteiten. WBS-medewerkers droegen in diverse fora bij aan het debat over de beginselen, electorale positie en koers van de PvdA. Het maandblad van de WBS, *Socialisme & Democratie*, besteedde aandacht aan een

groot aantal relevante politieke thema's voor de sociaal-democratie. De WBS werkgroepen, tenslotte, organiseerden een groot aantal bijeenkomsten op hun eigen terrein.

In 2008 publiceerde de WBS de volgende boeken en rapporten:

- Frans Becker, Jurre van den Berg en Monika Sie Dhian Ho, *Om de plaats van de arbeid. Een politieke agenda voor de PvdA*, Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam 2008
- Frans Becker, Menno Hurenkamp, Monika Sie Dhian Ho (red.), *Het ongemak over Europa. WBS jaarboek 2008*, Amsterdam 2008.

Voorts verscheen in een Engelstalige uitgave:

- Michael Kazin with Frans Becker and Menno Hurenkamp (ed.), *In Search of Progressive America*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2008.

Curatorium en staf

J. Klijnsma en H. Verbruggen verlieten in de loop van 2008 het curatorium. R. Koole, T. Maas en K. Yucel traden tot het curatorium toe. Per 31 december was het curatorium als volgt samengesteld: J. Cohen (voorzitter), H. Boutellier, H. Fernandes Mendes, C.A. de Kam, R. Koole, T. Maas, P. Meurs, R. Rienstra, P. Tang, J. de Vries en K. Yucel.

Het curatorium kwam in 2008 vier maal bijeen. Het boog zich onder meer over het werkplan en de activiteiten van de WBS, de financiële situatie - inclusief een mogelijke ontvlechting met het partijkantoor van de PvdA en verhuizing naar Den Haag - de begroting voor 2009 en de jaarrekening 2007.

Op 31 december bestond de staf van de WBS uit de volgende medewerkers:

Frans Becker, adjunct-directeur (35 uur);

René Cuperus, wetenschappelijk medewerker (35 uur);

Mare Faber, wetenschappelijk medewerker en eindredacteur van *Socialisme & Democratie* (28 uur);

Annemarieke Nierop, bureauredacteur van *Socialisme & Democratie* en redacteur van de WBS-website (28 uur);

Vera van Lingen, secretariaatsmedewerker (32 uur);

Monika Sie Dhian Ho, directeur (35 uur).

Jurre van den Berg, Ranjith Clemminck, Auke van Dulmen, Remmert van Haaften, Ilse Raaijmakers en Joeri Weeda waren in dit verslagjaar als stagiair verbonden aan de WBS.

Mieke Groen nam afscheid als medewerker van de WBS; zij zal nog wel als vrijwilliger bij het werk van de stichting betrokken blijven.

In dienst van de WBS waren, naast de eerder genoemden, de medewerkers van het Centrum voor Lokaal Bestuur. Zie voor de werkzaamheden van het Centrum in 2006 en de samenstelling van bestuur en staf het afzonderlijk verschenen jaarverslag (www.clb.nl).

Financiën

Als gevolg van de verkiezingsuitslag van 2006 hebben de inkomsten voor de WBS uit overheidssubsidie een bescheiden niveau. De jaarlijkse donateursactie onder PvdA-leden leverde, net als in voorgaande jaren, een aanzienlijke bijdrage aan de inkomsten van de WBS.

In memoriam

Op 7 mei 2008 overleed Thijs Wöltgens. Als voorzitter van de redactieraad van *Socialisme & Democratie* onderhield hij een speciale band met de Wiardi Beckman Stichting. Zijn scherpzinnigheid gecombineerd met zijn humor en relativeringsvermogen zullen wij enorm missen. Hij was ons zeer dierbaar. Paul Kalma schreef een In memoriam in ons maandblad, 2008 nr. 6.

3. Onderzoek, bijeenkomsten en publicaties

Strategische werkconferenties

In dit verslagjaar organiseerde de WBS als uitvloeisel van het rapport Vreeman en in overleg met partijbestuur, Tweede-Kamerfractie en bewindsliedenploeg van de PvdA een serie werkconferenties over urgente politiek-maatschappelijke kwesties. Deze conferenties waren tevens bedoeld als voorbereiding op de centrale congres thema's van de PvdA in 2008 en 2009. Han Noten fungeerde als vaste gespreksleider van de bijeenkomsten.

De eerste van de serie vond plaats op 31 mei had betrekking op de plaats en toekomst van de arbeid; op de institutionele vormgeving van ons arbeidsbestel; en op de positiebepaling van de PvdA terzake. Ter voorbereiding spraken Frans Becker, Jurre van den Berg en Monika Sie Dhian Ho met een aantal experts uit de wereld van de wetenschap en politici en beleidsmakers op dit terrein. Tevens verrichten zij een uitgebreide literatuurstudie. Op basis daarvan schreven zij *Om de plaats van de arbeid. Een politieke agenda voor de PvdA*, dat bovendien diende als achtergrondmateriaal voor de werkconferentie en het congres van de PvdA, waar het rapport aan Frank Heemskerk werd aangeboden. Een samenvatting van het rapport verscheen onder de titel 'Vraagstuk arbeid hoort hoog op de politieke agenda' in *de Volkskrant* van 14 juni 2008.

Tijdens de bijeenkomst traden Ben Dankbaar, Frank Heemskerk, Kees Schuyt, Dominic Schrijer en Ruud Koole op als inleider of coreferent. De bijdrage van Ben Dankbaar, 'Arbeid is arbeid gebleven', en een uitwerking van de discussiebijdrage van Paul de Beer, 'Grotere participatie is geen panacee', verschenen in *Socialisme & Democratie* 2008 nr.7/8.

Een tweede werkconferentie vond plaats op 4 oktober onder de titel 'Waarden en kiezers. De actuele positie van de sociaal-democratie'. Frans Becker en Monika Sie Dhian Ho schreven een notitie onder die titel als achtergrondmateriaal. Centraal in de notitie en conferentie stonden de waarden van de sociaal-democratische beweging, de groepen kiezers die zij wil vertegenwoordigen - inclusief hun veranderende voorkeuren - en de methode van sociaal-democratische politiek. Willem Witteveen, Lodewijk Asscher, Wouter van der Brug en Diederik Samsom traden op als inleider of coreferent. De bijdragen van Willem Witteveen, 'Er is meer tussen woorden en daden', Wouter van der Brug, 'De valkuil van de culturele maakbaarheid', en een uitgewerkte discussiebijdrage van Jos de Beus, 'Krijgt de Nederlandse sociaal-democratie een derde eeuw?', werden afgedrukt in *Socialisme & Democratie* 2008 nr.11.

Op 29 november en 13 december werd een tweetal werkconferenties gewijd aan het thema 'integratie' - tevens bedoeld als voorbereiding op het congres van de PvdA van maart 2009. De gedachte was dat na verschijning van het rapport van de commissie Patijn, *Integratie en immigratie: Aan het werk!* Uit 2004 behoefte bestond aan een nadere plaatsbepaling van de PvdA op dit terrein. Op de bijeenkomsten traden Paul Scheffer, Sadik Harchaoui, Kees Schuyt en Ahmed Marchouch op als inleiders. De WBS publiceerde mede naar aanleiding van deze conferenties en naar aanleiding van de concept-resolutie van het bestuur van de PvdA, maar tevens als uitkomst van een uitgebreide rondgang langs PvdA-politici en wetenschappelijke experts een speciale uitgave van *Socialisme & Democratie: Verdeeld verleden, gedeelde koers? Bijdragen aan het debat over integratie*, 2009 nr. 1/2.

WBS debatten

Gegeven het heftige politieke en maatschappelijke debat over arbeid en arbeidsverhoudingen - met onder meer de ontslagbescherming als brandpunt -, de discussie die ontbrandde over globalisering - met het rapport van de SER terzake als aanleiding - en de snel om zich heen grijpende financiële crisis kwamen vraagstukken van sociaal-economische orde en politiek centraal te staan in een serie debatten die de WBS - deels met anderen - organiseerde in 2008.

Op 17 juni, een dag na de bekendwording van het rapport van de commissie Bakker, die zich onder meer over het ontslagrecht boog, organiseerde de WBS samen met het Jursitennetwerk en het PvdA Kenniscentrum een conferentie over het ontslagrecht, waar Paul van der Heijden het thema inleidde.

Op 7 oktober organiseerde de WBS een debat tussen Paul Kalma en Alexander Rinnooy Kan over het SER-advies *Duurzame globalisering: een wereld te winnen*, onder leiding van Ruben Maes, in Dudok te Den Haag. Naar aanleiding van een kritische reactie van Kalma op het SER-advies - neemt de SER de negatieve effecten van globalisering wel serieus genoeg - kruisten zij de degens. Een uitgebreid verslag van de bijeenkomst is te vinden op de website van de WBS.

Op 12 november spraken Arnoud Boot en Arie van der Zwan onder leiding van Ruben Maes in Sociëteit De Witte te Den Haag over 'Superkapitalisme en de financiële crisis'. Centraal stond daarin de overgang van het managerskapitalisme naar het aandeelhouderskapitalisme en de confrontatie van het Angelsaksische met het Rijnlandse model. Een uitgebreid verslag van het debat verscheen in *NRC Handelsblad* van 13 november 2008, onder de titel 'Overheid worstelt nog met nieuwe rol'. Ook de website van de WBS biedt een uitgebreid verslag.

De WBS internationaal

Op 7 en 8 februari namen Frans Becker en René Cuperus namens de WBS deel aan een door Policy Network, de denktank van de Britse Labour-regering, samen met de Londense vestiging van de Duitse Friedrich Ebert Stiftung georganiseerd symposium over *The future of European social democracy*. Hun analyse van de Nederlandse verkiezingen van 2006 - 'The Political Centre under Pressure: Elections in the Netherlands' - was oorspronkelijk een van de bouwstenen voor dit internationale beraad. 'Veel verkiezingsnederlagen zijn niet toe te schrijven aan globalisering of immigratie, maar aan slecht vakmanschap', hield *Die Zeit*-redacteur Werner Perger zijn gehoor daar voor. Becker en Cuperus deden verslag in *Socialisme & Democratie* 2008 nr.3, onder de titel 'Thermometer van de sociaal-democratie in Europa'.

Namens de WBS namen Frans Becker, René Cuperus en Monika Sie Dhian Ho deel aan de Progressive Governance conferentie in Londen, die vraagstukken van globalisering centraal stelde. Het vrijdaggedeelte was gewijd aan debatten tussen academici en politici, waaronder Wouter Bos en een debat tussen de premiers van Groot-Brittannië, Nieuw-Zeeland en Australië. De zaterdag werd besteed aan een gesprek tussen progressieve (ex)regeringsleiders, waaronder Bill Clinton. Werner Perger schreef een impressie, 'In Londen op de sofa', in *Socialisme & Democratie* 2008 nr. 5.

In nauwe samenwerking met een kleine denktank in Berlijn, het Progressives Zentrum, organiseerde de WBS een seminar met de ministers van Financiën van Nederland en Duitsland, Wouter Bos en Peer Steinbrück, als spil. PvdA en SPD verkeren, zo was het uitgangspunt, in een aantal opzichten in vergelijkbare posities. Welke analyse kunnen wij gezamenlijk maken - en welke conclusies zijn daaruit te trekken? Een van de onderliggende stukken daarbij vormde het artikel dat Becker en Cuperus schreven voor de *Berliner Republik*, 'Bittere Erfahrungen im niederländischen Koalitionsparadies', 2008 nr.3.

René Cuperus leverde bijdragen aan conferenties van de Friedrich Ebert Stiftung in Berlijn, Compiègne, Stockholm en Hydra over de positie van de sociaal-democratie in Europa. Hij rapporteerde daarover in 'Even terug in de kazerne - De Europese sociaal-democratie lijkt haar wonden', in *Socialisme & Democratie* 2008 nr. 7/8. Frans Becker nam deel aan een seminar van de FES en de Fondation Jean Jaurès in Parijs over het Scandinavische model. Monika Sie vertegenwoordigde de WBS bij de oprichting van de nieuwe denktank van de PES in Brussel op 25 juni - en is lid van de advisory board daarvan. René Cuperus is lid van het wetenschappelijk comité van de FEPS.

Becker en Cuperus namen voorts deel aan een door Policy Network samen met de Londense vestiging van de Duitse Friedrich Ebert Stiftung georganiseerd symposium over de politieke positie van de sociaal-democratie. Zij schreven daarvoor een korte notitie onder de titel *Which way out?*, die

te vinden is op de website van Policy Network. Een impressie van deze bijeenkomst verscheen onder de titel 'Vlakbij de poel van hebzucht' in *Socialisme & Democratie* 2008 nr. 9.

Jong WBS

Ranjith Clemminck en Remmert van Haaften, in dit jaar als stagiair verbonden aan de WBS, stichtten Jong WBS. Jong WBS, aldus de eigen website, is de jongerenclub van de Wiardi Beckman Stichting en is er voor hen die op zoek zijn naar politiek-inhoudelijke verdieping. Het is een ontmoetingsplaats voor studenten en (recent) afgestudeerden. Een plaats waar op hoog niveau van gedachten wordt gewisseld en op het scherp van de snede wordt gedebatteerd. Een plaats bovendien waar politiek en wetenschap met elkaar worden geconfronteerd. Jong WBS is opgezet naar analogie van de Young Fabians uit Londen. Gestart wordt met netwerkvorming en een aantal masterclasses, waarvan de eerste - met Paul Scheffer over immigratie en integratie - dit jaar heeft plaatsgevonden.

Klimaat- en energiebeleid

Gustaaf Haan rondde een WBS-project over klimaat- en energiebeleid af met een bijdrage aan *Socialisme & Democratie* 2008 nr. 1/2, 'Van minder uitstoot naar meer invloed'.

Regionale economische politiek

Op 14 maart organiseerden de WBS en het Centrum voor Lokaal Bestuur een bijeenkomst over het rapport over regionale economische politiek dat de WBS samen met de Tweede-Kamerfractie van de PvdA publiceerde. Jouke van Dijk, Thijs Wöltgens en Pauline Smeets hielden inleidingen en gingen in discussie met wethouders, Statenleden en gedeputeerden van Economische Zaken.

Europese politiek

Monika Sie Dhian Ho trad namens de WBS als vice-voorzitter op van de commissie die het Europese verkiezingsprogramma opstelde.

4. Socialisme & Democratie

Het maandblad van de WBS vormt al meer dan zestig jaar een brandpunt van sociaal-democratische theorievorming, maatschappijanalyse en kritische beschouwing over politiek en bestuur. Het beoogt het platform te zijn voor het politiek-wetenschappelijk debat in en rond de sociaal-democratie. In het afgelopen jaar verschenen tien afleveringen. Speciale aandacht werd besteed aan:

- + Klimaatbeleid, met bijdragen van Paul Tang, Ron Wit en Erik Honig, en Gustaaf Haan
- + Een pleidooi voor jury-rechtspraak, van Wouter van den Bergh
- + Een serie over de paternalistische overheid, onder de titel ‘Om de bestwil van de burger’, met een eerste deel over Overheid en opvoeding, met bijdragen van Paul de Beer, Jantine Kriens en Bas Levering; een tweede deel over Gezond leven, met bijdragen van Martin Buijsen en Wim Groot en Henriëtte Maassen van den Brink; over Seks en samenleving, met bijdragen van Monique Kremer en Linda Duits en Liesbet van Zoonen; en afsluitende bijdragen van Rutger Claassen en Jet Bussemaker
- + Een debat over de vrijheid van godsdienst in de grondwet, met bijdragen van Ben Vermeulen en Paul de Beer
- + Een discussie over aard en toekomst van het kapitalisme, met bijdragen van onder meer Jan Pronk en Wouter Bos
- + Een drieluik over Duits socialisme naar aanleiding van het boek van J.A.A. van Doorn, met bijdragen van Stefan Vogt, Dick Pels en J.A.A. van Doorn
- + Sociaal-democratische onderwijspolitiek, met een bijdrage van Greetje van den Bergh
- + Een herwaardering van Joop den Uyl, door Thijs Wöltgens
- + Een debat over Van der Zwans *Van Drees tot Bos*, met bijdragen van Bert de Vries, Lilianne Ploumen en Arie van der Zwan: over aard en bestrijding van het superkapitalisme
- + De toekomst van de arbeid, met bijdragen van Jouke van Dijk, Ben Dankbaar en Paul de Beer
- + Financiering van politieke partijen, door Ruud Koole
- + Een agenda voor Europese politiek, van Ieke van den Burg
- + Media onder commerciële druk, met bijdragen van Hans Wansink en Piet Bakker
- + Een discussie over het NAVO-lidmaatschap van Georgië, met bijdragen van Martijn van Dam en Luuk Blom, Jan Marinus Wiersma, Frank Zuidam en anderen
- + Waarden en kiezers, met bijdragen van Willem Witteveen, Wouter van der Brug en Jos de Beus
- + Het onbehagen bij de burger, met bijdragen van Mark Elchardus, Paul Dekker en Mark Bovens en Anchrit Wille
- + De politiek van het geld, met bijdragen van Arie van der Zwan, Rutger Claassen en Ieke van den Burg.

Willem Witteveen en Douwe Jan Elzinga voeren iets wat lijkt op een gesprek tussen staatsrechtgeleerden in hun maandelijkse wisselende column.

Daarnaast publiceerde *Socialisme & Democratie* nog tal van andere analyses, beschouwingen, interventies en boekessays.

Redactie en redactieraad waren eind 2007 als volgt samengesteld:

Redactieraad: K. Schuyt (voorzitter), G. van den Bergh, D. Roos, P. Tang, W. Witteveen, L. van Zoonen.

Redactie: M. Faber (eindredacteur), P. de Beer, R. Claassen, D.J. Elzinga, M. Linthorst, A. Nierop (bureauredacteur), M. Sie Dhian Ho (voorzitter).

5. Het WBS Jaarboek 2008: *Het ongemak over Europa*

De redactie van het WBS Jaarboek koos – aan de vooravond van de Europese verkiezingen – ervoor in het jaarboek 2008 een zoektocht te ondernemen naar de oorzaken van het ongemak over Europa en de perspectieven voor Europese sociaal-democratische politiek. De Europese integratie, zo stelt de redactie in haar inleiding, heeft vertragingen en versnellingen gekend, is over toppen en door dalen gegaan, maar nog nooit eerder was het publiek draagvlak zo urgent.

Onderzoek onder Nederlandse kiezers laat zien dat er weliswaar nog steeds brede steun is voor het lidmaatschap van de EU, al fluctueert deze in de loop der jaren. In 2001 was het percentage dat de uitspraak dat het lidmaatschap van de EU een goede zaak is 20 procentpunten lager dan rond 1990, maar bedroeg nog steeds bijna 70. De kiezers zijn sinds enige jaren vooral aanzienlijk kritischer geworden over bepaalde aspecten van de EU. Zo was in 2004 nog maar 37 procent van de ondervraagde Nederlanders zeer of redelijk tevreden over het functioneren van de democratie in de Europese Unie. In datzelfde jaar is het enthousiasme van Nederlandse kiezers over de mate van Europese integratie sterk gedaald; datzelfde geldt voor verdere uitbreiding. Voor het lidmaatschap van Turkije is in Nederland de steun lager dan in de andere EU-landen: 39 procent.

Tegelijkertijd is de Europese Unie een economische en politieke realiteit die we niet op onwelkome momenten even weg kunnen denken. Nederland, Nederlandse bedrijven, Nederlandse burgers en de Nederlandse politiek zijn met handen en voeten gebonden aan de Europese Unie. Ze maken onlosmakelijk deel uit van een Europees samenwerkingsavontuur dat een lotsverbondenheid heeft geschapen zonder een gemeenschappelijke bestemming. Deze situatie is uniek voor een continent dat getekend is door een combinatie van ongekeerde ontwikkeling en gruwelijke vernietiging en conflict. Maar ze heeft decennialang gedreven op een - soms zeer moeizaam tot stand gekomen - besluitvorming onder de politieke en bestuurlijke elites. Die situatie is voorbij. Net zoals de klassieke politieke partijen niet meer vanzelfsprekend maatschappelijke beweging en publieke opinie kanaliseren, zo kan een beperkte groep besluitvormers niet langer het monopolie houden op de richting waarin Europa zich beweegt.

Het WBS Jaarboek verkent het ongemak en zoekt tegelijkertijd remedies voor onfortuinlijke Europese besluitvormingsmechanismen en positieve perspectieven voor sociaal-democratische politiek. In het eerste deel - de diagnose - gaat het over kiezers, elites, macht, markt en recht in Europa. Kees Aarts laat zien welke opvattingen over Europa onder kiezers bestaan, en in het bijzonder waar de pijn zit. Europese integratie blijkt deel uit te maken van een structurele scheidslijn in het electoraat, maar blijft door gebrek aan politisering door partijen voorlopig nog een 'slapende reus'. Bart van Riel benadert het Europese project als nuchtere econoom. Wat levert de gemeenschappelijke markt ons op? En hoeveel ruimte blijft er over voor nationale invulling van de gemeenschappelijke markt? Aan de hand van een aantal uitspraken van het Europese Hof van Justitie meent Van Riel dat de Europese markt de nationale overheid voldoende beleidsruimte laat.

Bruinsma en Kranenburg laten de andere kant van de Europese politieke en juridische mechanica zien. Mark Kranenburg put uit zijn ervaringen als journalist in Brussel voor een analyse van de onstuitbare terreinuitbreiding van een politiek beslissingscentrum. De kindveilige aansteker is zijn voorbeeld. Een hopeloze route, zo is zijn oordeel. Alleen door een politiek van bescheidenheid kan de EU haar legitimiteit herwinnen. Freek Bruinsma schetst een vergelijkbaar beeld van expansieve bevoegdheidsuitoefening van het Hof in Luxemburg. Lang voor er sprake was van een grondwettelijk verdrag heeft het Hof zich al een constitutionele rol aangemeten, zo meent hij, met een buitengewoon activistische houding op het terrein van de marktwerking. Daarvoor ontbreekt echter een politiek-juridische omgeving. Een transparanter methode van selectie van rechters zou in ieder geval een verbetering in gang kunnen zetten.

René Cuperus richt zijn blik op de elites, de politici en besluitvormers op zowel nationaal als Europees niveau, die te zorgeloos de bevolking in avonturen storten waar zij niet van gediend is. Hij

vraagt aandacht voor de tekortkomingen in legitimatie van het Europese project en voor de risico's van een populistische *backlash*.

Het tweede deel biedt zicht op de geschiedenis van de sociaal-democratische en Nederlandse Europa-politiek en de verbinding tussen nationale en internationale politieke partijvorming. Segers laat zien dat ten tijde van de ontstaansgeschiedenis van de Europese Gemeenschap in de PvdA een fundamenteel debat ontstond over de positionering van Nederland in Europa en de toekomst van de Europese samenwerking. Onder de pragmatische koers van de regeringen Drees ging een controverser schuil die blijvend doorwerkte in de Nederlandse opstelling in Europa. Die opstelling werd bovendien gekenmerkt door onvoldoende inzicht in de harde machtspolitieke werkelijkheid van de Europese integratie. Van Rooyen en Voerman bieden een interessante aanvulling op dit beeld. Zij beschrijven hoe de PvdA lange tijd een voortrekkersrol heeft vervuld bij initiatieven om tot bovennationale partijvorming te komen. Deze pogingen ontmoetten hardnekkige weerstand, en hadden maar een beperkt resultaat. Terwijl inmiddels de Partij van Europese Sociaal-Democraten zelf een activistischer rol speelt, zijn in de PvdA de bakens verzet en speelt de partij niet meer haar oude rol.

Simon Kool tekent voor een foto-essay over de voorstelling van Europa in de fotografie. Aan de hand van een viertal fotografen - Cartier-Bresson, Oorthuys, De Keyzer en Van Denderen laat hij zien hoe het beeld in de fotografie over de naties en de grenzen is verschoven. Het Europa van grenzen tussen staten is veranderd in een Europa dat zelf een grens stelt. De wijze waarop de nationale verscheidenheid in beeld werd en wordt gebracht verandert weliswaar, die verscheidenheid zelf wisselt van gedaante maar blijft desalniettemin bestaan.

In het laatste deel komen auteurs aan het woord die een sociaal-democratisch of programma voor Europa schetsen. Ieke van den Burg pleit voor ambitieus, coherent, Europees, sociaal-democratisch programma om de gapende kloof tussen economisch beleid en sociaal beleid binnen de Europese Unie te dichten. Zij benadrukt geen grootscheepse verschuiving voor te staan van bevoegdheden, noch een eenheidsworst van één Europese verzorgingsstaat; er moet ruimte blijven voor nationale tradities en preferenties. Maar het aanbrenge van een Europese bodem van minimumnormen op sociaal gebied kan daar volgens haar uitstekend bij passen. Jan Marinus Wiersma pleit voor een actieve rol voor de EU op het wereldtoneel. De EU kampt weliswaar met onderlinge verdeeldheid, maar bereikt inmiddels toch meer dan het beeld van onenigheid over de oorlog in Irak oproept. Europa's 'soft power' - een combinatie van geweld in uiterste instantie met overleg en hulp - biedt een goed alternatief voor de sterk gemilitariseerde interventiepolitiek van de VS, zo meent hij. Bovendien zet de EU ook in economisch opzicht een standaard, die wereldwijd navolging krijgt. Europa speelt tenslotte op een combinatie van internationale politiek en andere beleidsterreinen een belangrijke rol, bijvoorbeeld op het gebied van energie en klimaat. Ron Asmus sluit daar nauw op aan, met zijn analyse dat de Verenigde Staten de komende jaren om strategische en economische redenen bijna gedwongen zijn de relatie met Europa te vernieuwen. Alleen doorgaan, op de onder Bush ingeslagen route, zou het land te weinig invloed geven in de regio's aan de grenzen van Europa, waar nu cruciale conflicten rond energie en veiligheid spelen. De meest logische weg om vernieuwing van de relatie te bereiken is volgens Asmus het uitbouwen van de officiële betrekkingen tussen Amerika en de EU, door het verhogen van de status van de ontmoetingen tussen de leiders van de Verenigde Staten en de Unie.

Naast vaste redacteurs Frans Becker en Menno Hurenkamp trad Monika Sie Dhian Ho als gastredacteur op.

6. Werk in uitvoering

René Cuperus rondt een studie af over het populisme en Europa. Begin 2009 is inmiddels *De wereldburger bestaat niet* verschenen bij uitgeverij Bert Bakker.

In uitvoering is een vervolg op *Wie betaalt de staat?*, een studie over progressieve belastingpolitiek van Flip de Kam - in de vorm van een korte samenvatting van De Kams boek ten behoeve van een positiebepaling van de PvdA.

In voorbereiding is een vervolgdiscussie over *De bedreigde rechtsstaat* voor een groter, geïnteresseerd publiek - na een besloten bijeenkomst voor Eerste- en Tweede-Kamerleden van de PvdA in de zomer van 2008.

7. Werkgroepen

Werkgroep Geschiedenis

De WBS Werkgroep Geschiedenis bestaat uit Jacco Pekelder (voorzitter), Adriaan van Veldhuizen, Erie Tanja, Karin van Leeuwen, Marijn Molema, Frans Becker en Ilse Raaijmakers. De werkgroep stelt het programma op en organiseert bijeenkomsten die open zijn voor publiek. Zij streeft ernaar de resultaten van de bijeenkomsten om te zetten in publicaties.

Dit jaar organiseerde de werkgroep een bijeenkomst op 9 februari 2008 in de Openbare Bibliotheek in Amsterdam over ‘Arbeidsmigratie in historisch perspectief’, met Leo Lucassen en Paul de Beer. Welke lessen kunnen worden getrokken uit de geschiedenis voor het huidige migratiedebat? Dat was de centrale vraag van de bijeenkomst, waarvan een uitgebreid verslag is te vinden op de website van de WBS.

Op 6 juni organiseerde de werkgroep een conferentie met zo'n 80 deelnemers over de jaren zeventig. Dit decennium markeert een breukvlak van politieke vernieuwing, culturele doorbraak en maatschappijhervorming enerzijds, toenemende individualisering, omslag in de economie en de opkomst van neoliberale en neoconservatieve stromingen anderzijds. Hoe moet dit decennium worden geduid? Doeko Bosscher, Duco Hellema, Anet Bleich, Peter Bootsma, Anneke Ribberink en Jan Luiten van Zanden leidden in.

Op 25 november organiseerde de werkgroep een sessie in een grotere PvdA-bijeenkomst over Europa - met als thema Sicco Mansholt en de geschiedenis van de plattelandsontwikkeling, met lezingen van Marijn Molema en Erwin Karel. Een verslag van de inleidingen en discussie is te vinden op de website van de WBS.

Werkgroep Economie

In de Werkgroep Economie treffen economen werkzaam in de politiek, de ambtelijke dienst, maatschappelijke organisaties en wetenschap elkaar om over economische en sociale kwesties te debatteren.

De werkgroep kwam in 2008 twee maal bijeen. Een expert-bijeenkomst werd georganiseerd in samenwerking met het PvdA Kenniscentrum en had als thema de financiële crisis. Daarnaast organiseerde de werkgroep een debat over Felxicurity: kans of bedreiging? Met Ton Wilthagen, Paul de Beer, Chris Driessen en Arie van der Zwan.

Voorzitter van de werkgroep is Leo Aarts. Namens de WBS is Frans Becker betrokken bij de werkgroep, voor de Tweede-Kamerfractie van de PvdA is dat Paul Tang.

Werkgroep Partijpolitieke Processen

De Werkgroep Partijpolitieke Processen houdt zich bezig met de ontwikkeling van politieke partijen, het partijstelsel en de uitoefening van de politieke macht. Zij verenigt analisten en beschouwers uit de wereld van het openbaar bestuur, de politiek, de wetenschap, maatschappelijke organisaties en de journalistiek. Ruud Koole is voorzitter, Arie de Jong secretaris van de werkgroep.

De werkgroep kwam in 2008 zeven maal bijeen. De volgende thema's kwamen aan de orde:

- + De inhoudelijke en strategische positionering van de ChristenUnie en de ervaringen van deze partij in de huidige coalitie, met een inleidende beschouwing van Arie Slob
- + Het functioneren van de Tweede Kamer en de ervaringen van de Kamervoorzitter, met een inleiding van gerdi verbeet
- + Een tour d'horizon van Wouter Bos over het politieke landschap en de positie van de PvdA daarin

- + Een inleiding van Lilianne Ploumen over haar ervaringen als partijvoorzitter en over de electorale en organisatorische positie van de PvdA
- + Een gesprek met Ronald Plasterk over zijn ervaringen als minister
- + De positie van de FNV en de relatie tussen vakbeweging en politiek, ingeleid door Agnes Jongerius
- + Het Europese verkiezingsprogramma en de positie van de sociaal-democratie in Europa, ingeleid door Jan Pronk, met een coreferaat van René Cuperus.

Werkgroep Electorale Processen

In 2008 heeft de WBS een groep electorale onderzoekers bijeengebracht die op de nodige afstand staan van de hitte van de dagelijkse politiek om met enige regelmaat resultaten van wetenschappelijk onderzoek te bespreken in relatie tot de positionering van politieke partijen. In 2008 kwam de werkgroep twee maal bijeen en sprak over de resultaten van de verkiezingen van 2006 en over het thema 'Europa' in de Nederlandse politiek.

8. De Dr. J.M. den Uyl-leerstoel

De Dr. J.M. den Uyl-leerstoel is ingesteld vanwege de Wiardi Beckman Stichting en is ondergebracht bij de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen en de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. De opdracht van de leerstoel heeft betrekking op ‘de ontwikkelingen in het democratisch socialisme in relatie tot wetenschap en samenleving’. Jan Pronk, Ad Oele en Ed van Thijn vervulden eerder dit hoogleraarschap. Eind 2004 werd Ad Geelhoed benoemd. Hij overleed in april 2007.

Het curatorium van de Den Uyl-leerstoel bestaat uit J.Th.J. van den Berg (voorzitter), M. Fennema, P. de Rooij en J. Visser. Het curatorium bereidt een nieuwe voordracht voor de leerstoel voor.

9. Publicaties van de stafleden van de Wiardi Beckman Stichting

Frans Becker

- met Jurre van den Berg en Monika Sie Dhian Ho, *Om de plaats van de arbeid. Een politieke agenda voor de PvdA*, Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam 2008
- met Jurre van den Berg en Monika Sie Dhian Ho, 'Vraagstuk arbeid hoort hoog op de politieke agenda', in: *de Volkskrant* 14 juni 2008
- met Menno Hurenkamp, Monika Sie Dhian Ho (red.), *Het ongemak over Europa. WBS jaarboek 2008*, Amsterdam 2008
- met René Cuperus, 'Bittere Erfahrungen in niederländischen Koalitionsparadies', in: *Berliner Republik* 2008 nr.3
- met René Cuperus, *Which way out? New leaders, new thinkers, new parties? A message from the Dutch polder*, <http://www.policy-network.net/>
- met René Cuperus, 'Thermometer van de social-democratie in Europa', in: *Socialisme & Democratie* 2008 nr.3
- met Monika Sie Dhian Ho, Waarden en kiezers. De actuele positie van de sociaal-democratie. Paper strategische werkconferentie, oktober 2008.
- met René Cuperus, 'Vlabbij de poel van hebzucht', in: *Socialisme & Democratie* 2008 nr.10
- 'Verheffingsocialisten', in: *Socialisme & Democratie* 2008 nr.9
- 'De bank en de politiek', in: *Socialisme & Democratie* 2008 nr.12.

Voorts verscheen in een Engelstalige uitgave:

- Michael Kazin with Frans Becker and Menno Hurenkamp (ed.), *In Search of Progressive America*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2008.

René Cuperus

- met Frans Becker, 'Bittere Erfahrungen in niederländischen Koalitionsparadies', in: *Berliner Republik* 2008 nr.3
- met Frans Becker, *Which way out? New leaders, new thinkers, new parties? A message from the Dutch polder*, <http://www.policy-network.net/>
- met Frans Becker, 'Thermometer van de social-democratie in Europa', in: *Socialisme & Democratie* 2008 nr.3
- met Frans Becker, 'Vlabbij de poel van hebzucht', in: *Socialisme & Democratie* 2008 nr.10
- 'Hoe de Europese sociaal-democratie haar wonden likt', in: *Sampol*, september 2008.
- 'De opstand van de elite', in *Trouw*, 7 oktober 2008
- 'Wie die europäische Sozialdemokratie ihre Wunden leckt', in: *Neue Gesellschaft - Frankfurter Hefte*, 11/2008.
- Verder schrijft René Cuperus in een column elke zaterdag een reactie op een actuele stelling in *De Volkskrant*, sinds 1 september 2007
- Voorts colleges aan de Radboud Universiteit Nijmegen en in de HOVO-collegeseries aan de Erasmus Universiteit en de Universiteit van Tilburg.

Mare Faber

- Column 'Vriendenpolitiek' in *Socialisme & Democratie* 2008, nr. 7/8.

Monika Sie Dhian Ho

- met Frans Becker en Jurre van den Berg, *Om de plaats van de arbeid. Een politieke agenda voor de PvdA*, Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam 2008

- met Frans Becker en Jurre van den Berg, ‘Vraagstuk arbeid hoort hoog op de politieke agenda’, in: *de Volkskrant* 14 juni 2008
- met Frans Becker, Waarden en kiezers. De actuele positie van de sociaal-democratie. Paper strategische werkconferentie, oktober 2008.
- met Frans Becker en Menno Hurenkamp (red.), *Het ongemak over Europa. WBS jaarboek 2008*, Amsterdam 2008
- Column ‘Copernicaanse omwenteling’ in *Socialisme & Democratie* 2008, nr. 6.

10. Enkele passages uit uitgaven van de WBS

“De sociaal-democratie wordt geconfronteerd met een paradox. Enerzijds lijken de sociaal-democratische beginselen buitengewoon actueel te zijn omdat alle maatschappelijke en internationale tekens in de richting van onzekerheid en ongelijkheid wijzen. Sociaal-democratische politiek kan in deze omstandigheden voor een broodnodig tegenwicht zorgen. Maar anderzijds lijkt het geloof in deze waarden en politiek tanende - juist ook in de sociaal-democratische partijen zelf. Terwijl de kiezers naar houvast zoeken, hebben de meeste sociaal-democratische partijen in West-Europa zich sinds de jaren negentig gemoderniseerd en aangepast aan de nieuwe omstandigheden, vanuit de gedachte dat de nieuwe tijd om nieuwe antwoorden vraagt en een of andere variant van ‘De derde weg’ nodig was. Daarmee is de verstandhouding met een belangrijk deel van hun klassieke achterban ernstig op de proef gesteld.

Het is tijd voor herbronning: voor een terugkeer naar een eigen - en eigentijds - sociaal-democratisch project. Dat project moet recht doen aan de uitgangspunten van onze traditie van maatschappijhervorming, moet rekening houden met de nieuwe omstandigheden, en moet responsief zijn ten aanzien van de zorgen en aspiraties van de kiezers zonder hen blind achterna te lopen.”

Frans Becker en Monika Sie Dhian Ho, in: Waarden en kiezers. De actuele positie van de sociaal-democratie.

“In haar recente advies over globalisering stelt de SER terecht dat ook in tijden van globalisering de nationale overheid eigen beleidsruimte houdt. Maar voortgaande globalisering van de economie op een schaal die we nu meemaken zal onvermijdelijk leiden tot een groeiende discrepantie tussen internationale economische dynamiek en macht enerzijds, en nationale politieke binding en besluitvorming anderzijds. *We ain't seen nothing, yet.*”

Frans Becker, Jurre van den Berg en Monika Sie Dhian Ho, in: Om de plaats van de arbeid. Een politieke agenda voor de PvdA.

“Op de politieke agenda overheersen vraagstukken van participatie en arbeidsmarkt. Over de kwaliteit van de arbeid gaat het zelden. (...) De kwaliteit van de arbeid in de private sector hoort een onderwerp van gesprek te zijn tussen politiek, vakbeweging en werkgevers – met hernieuwde aandacht voor uitwassen in de arbeidsomstandigheden. De kwaliteit van het werk in de publieke sector hoort een centrale plaats op de agenda van het kabinet Balkenende IV te hebben. De verbetering van de financiële positie van deze ‘frontlijnwerkers’ is natuurlijk van belang – met de afgesloten CAO’s bij de politie en het onderwijs is schade hersteld. Maar geld is niet genoeg. Het gaat ook om de waardering voor het werk, de organisatie en werkomstandigheden in de publieke instellingen zelf, de schaal van de instellingen, de relatie tussen management en uitvoerenden, de verantwoordingsmechanismen en de rol die professionals wordt toegekend in de vormgeving van hun werk. Voor de PvdA ligt hier een politiek terrein braak dat begint met de herwaardering van Theo Thijsen”.

Frans Becker, Jurre van den Berg en Monika Sie Dhian Ho, in: Om de plaats van de arbeid. Een politieke agenda voor de PvdA.

“De kater van de onverwacht grote nee-stem in het Nederlands referendum over de Europese grondwet is nog altijd niet verwerkt. Een nieuw referendum werd geblokkeerd, terwijl alleen het winnen van een tweede referendum de Nederlandse politieke partijen een ondubbelzinnig mandaat voor hun Europa-politiek zou hebben opgeleverd. De burger is nu opnieuw kopschuw over Europa. De boodschap die hij aan het grondwetavontuur heeft overgehouden is: ‘U hebt verkeerd gestemd. U had geen nee mogen stemmen. Wij nemen Europa nu weer zelf in handen. Bedankt en tot ziens.’”

René Cuperus, in: ‘De grenzen van een eliteproject’, WBS jaarboek 2008.

“Na een periode waarin de pendel vooral uitsloeg naar onvrede met Europese integratie, valt te verwachten dat ook een gematigd maar helder pro-Europees standpunt electoraal weer meer aantrekkelijk zal worden. De partij die dit standpunt dan overtuigend verwoordt, zal daar in elk geval geen verlies door lijden. Dat ook de ontwikkeling van de Europese Unie als democratisch systeem hiermee gebaat zal zijn, is mooi meegenomen.”

Kees Aarts, in ‘Europese integratie en de Nederlandse kiezers’, WBS jaarboek 2008.

Een te rationele benadering van solidariteit kan ontmoedigend werken op eenieder die primair moreel gemotiveerd is - dat heb ik onderschat.

Wouter Bos, in Socialisme en Democratie, 2008/1-2.

Partijen die iets anders willen doen dan het onbehagen aanzwengelen, zullen een eigen verhaal moeten ontwikkelen: een andere weg uittekenen tussen verleden en toekomst.

Mark Elchardus, in Socialisme en Democratie, 2008/10

Politiek is vaak een 'sero sum game': het compromis stelt iedereen teleur.

Mark Bovens & Anchrit Wille, in Socialisme en Democratie, 2008/10

11. Beschikbare publicaties van de Wiardi Beckman Stichting

Publicaties Wiardi Beckman Stichting

(per april 2009)

De rapporten zijn te bestellen via het secretariaat van de Wiardi Beckman Stichting (telefonisch: 070 – 262 9720 of per e-mail: info@wbs.nl).

Verschenen in 2008

Titel	Prijs
Om de plaats van de arbeid	€ 3,00
Het ongemak over Europa	€ 25,00

Verschenen in 2007

Titel	Prijs
Een economisch mozaïek	€ 5,00
Een bedreigde rechtsstaat	€ 5,00
Ruggengraat van ongelijkheid	€ 12,50
Op zoek naar progressief Amerika. Jaarboek 2007	€ 25,00
Social democracy and education	€ 22,00
Wie betaalt de staat ?	€ 29,90
Politiek van de netwerkgeneratie (WBS Werkplaats)	€ 5,00
Verloren slag. De PvdA en de verkiezingen van november 2006	€ 20,00
En die twee jongens zijn wij!	€ 25,00

Verschenen in 2006

Titel	Prijs
Crossfire. Amerikaanse toestanden III	€ 6,00
Nieuwe energie	€ 7,50
Vier jaar Balkenende. Jaarboek 2006	€ 20,00
The EU – A Global Player ?	€ 20,00

Verschenen in 2005

Titel	Prijs
Cultuurpolitiek. Jaarboek 2005	€ 20,00
Zonder visie geen toekomst. Zeven bijdragen over de verzorgingsstaat	€ 10,00
Kerndepartementen. Een nieuwe overheid – ook aan de top	€ 12,50
Kaaskoppen en zoete wijn. Amerikaanse toestanden dl. 2	€ 6,00
Nieuwe vormen van solidariteit	€ 10,00
Public discourse and Welfare State Reform	€ 20,00
Leergeld. Sociaal-democratische onderwijspolitiek in een tijd van nieuwe verschillen	€ 14,00

Verschenen in 2004

Titel	Prijs
Rotterdam. Het vijftiengste jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 20,00
Amerikaanse toestanden	€ 6,00
De toekomst van het Koninkrijk	€ 17,90
Links, rechts en de vooruitgang	€ 20,00
Energieopties voor de 21 ^{ste} eeuw (zie website: www.wbs.nl)	n.v.t.

Overige publicaties

Titel	Prijs
Nederland – Suriname: de herkansing	€ 15,00
Multiple Third Ways	€ 17,70
The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration and multiculturalism	€ 15,00
Het Suriname-syndroom	€ 16,50

Socialisme & Democratie

Maandblad van de Wiardi Beckman Stichting voor het debat over theorie en praktijk van het democratisch socialisme. Losse nummers: € 9,50 per exemplaar.

Abonnement:

Particulier Nederland: € 77,50

Instelling Nederland: € 142,50

Student/aio/oio of lid Jonge Socialisten: € 37,50

Particulier buitenland: € 142,50

Instelling buitenland: € 149,00

Deelnemers aan Jong WBS: gratis

Voor het aanvragen van een abonnement, een kennismakingsnummer of een specifiek nummer kunt u contact opnemen met uitgeverij Boom te Meppel, tel.: 0522 - 237 555 of via bdc@bdc.boom.nl.